

ספר משלי פרק ג

- (א) בְּנֵי תוֹרָתִי אֵל תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתַי יִצַר לְבָבְךָ:
 (ב) כִּי אֶרְךָ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:
 (ג) חֶסֶד וְאַמֶּת אֵל יַעֲזֹבְךָ קִשְׁרִים עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל לִוַח לְבָבְךָ:
 (ד) וּמִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:
 (ה) בְּטַח אֵל יִדְוֶד בְּכָל לְבָבְךָ וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעֶן:
 (ו) בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישַׁר אַרְחֻתֶיךָ:
 (ז) אֵל תִּהְיֶה חָכֵם בְּעֵינֶיךָ יָרָא אֶת יְדוֹד וְסוּר מֵרָע:
 (ח) רַפְאוֹת תִּהְיֶה לְשֶׁרְךָ וְשִׁקּוּי לְעִצְמוֹתֶיךָ:
 (ט) כִּפֵּד אֶת יְדוֹד מֵהוֹנֵךְ וּמֵרָאשִׁית כָּל תְּבוּאָתְךָ:
 (י) וַיִּמְלְאוּ אֶסְמֶיךָ שְׁבַע וְתִירוֹשׁ יִקְבִּיךָ יִפְרָצוּ:
 (יא) מוֹסֵר יְדוֹד בְּנֵי אֵל תִּמְאָס וְאֵל תִּקַּץ בְּתוֹכְחָתוֹ:
 (יב) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יְדוֹד יוֹכִיחַ וּכְאֵב אֶת בֶּן יִרְצֶה:
 (יג) אֲשֶׁרִי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה:
 (יד) כִּי טוֹב סִחְרָה מִסִּחַר כֶּסֶף וּמִחֲרוֹץ תְּבוּאָתָהּ:
 (טו) יִקְרָה הֵיא מִפְּנֵיִם {מִפְּנֵינִים} וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ:
 (טז) אֶרְךָ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׂמְאוּלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד:
 (יז) דְּרָכֶיךָ דְּרָכֵי נֶעִם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:
 (יח) עֵץ חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּינָה מֵאֲשֶׁר:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן כט פרק ה

אם יש חזקה לפרנס ולמחזיק שררה להחזיק במינויו לו ולבניו אחריו.

(א) גרסינן בירושלמי סוף הוריות: אילין דבר פזי ודבר הושיעה הוו עלין ושואלין בשלמא דנשייא בכל יום, והוון אילין דרבי הושעיא עלין קדמאי (שתי משפחות היו, והיו רגילין לשאול בשלום הנשיא בכל יום, ואותה משפחה דבר הושעיא היה מנהגם להכנס בראשונה, שהיו חשובים מבני המשפחה דבר פזי. פ"מ) אזלן אילין דבר פזי ואיתחתנון בנשיאותה, אתון בעון מייעל קדמי (הלכו אלו דבר פזי והתחתנו במשפחת הנשיא ורצו להקדים לפני דבר הושעיא) ושאלון לרבי אמי (והשיב להם מן המקרא הזה) והקמות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים? אלא איזה קרש זכה לינתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום, (וכיון שזכתה משפחה הראשונה להקדים בכניסה אין דוחין אותה ממנהג סידורה).

תו גרסינן שם בירושלמי: תרתין זרעין בציפרין בלווטייה ופגנייא (שתי משפחות היו

בציפורי בלוטייא ופנגיאי) הוּו עלין ושלין בשלמיה דנשייא בכל יום, והוון בלווטייא עלין קדמאין ונפקי קדמאי (והוּו הבלוּוטייא נכנסין בראשונה להקביל פני הנשיא ויוצאין בראשונה) אזלון פנגיאי וזכון לאורייתא. אתן בען מיעול קדמאי (הלכו משפחת הפנגיאי וזכו להתגדל בתורה והיו רוצים להקדים לפני הבלוּוטייא) אישתאלת לרשב"ל (ושאלו לר"ל), שאלה רשב"ל לרבי יוחנן עאל רבי יוחנן ודרשה בבית מדרשא דרבי בנייה, אפילו ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, סברין מימר לפדות ולהחיות ולכסות הא לשיבה לא, א"ר אבון אף לשיבה, מאי טעמא, יקרה היא מפנינים, ואפילו מזה שהוא נכנס לפני ולפנים, ע"כ.

הירושלמי הזה ישנו גם בשבת (בפי"ב הלכה י"ג), והקרובן העדה שם מפרש העובדא הראשונה שרצו לתקן שיהיו שניהם שוים שמי שירצה יכנס תחילה, וע"ז ענה רבי אמי שאי אפשר לתקן כזאת, הני דרבי הושעיא לא ידחו ממקומן כיון שזכו במעלה.

ועיי"ש בפני משה בשבת שם ובמראה הפנים בהוריות שם שמבאר שהעובדא השניה בירושלמי אינה סותרת הראשונה, משום דודאי חשיבות התורה היא קודמת ע"ש.

בשו"ת ריב"ש (סימן רע"א) כותב ללמוד מדברי הירושלמי הנ"ל, שמי שהיה נוהג ברבנות והחזיק בה אפילו מעצמו זכה בה, כי אנו למדים מהירושלמי שמי שהחזיק אפילו מעצמו באיזה שררה או דין קדימה אין נוטלין אותה ממנו מכיון שכבר זכה בה, והעובדא השניה בירושלמי הוא בע"ה ות"ח, ובזה נתנו דין קדימה לת"ח, אבל כל שהחזיק בה ת"ח אין מסלקין אותה ממנו אע"פ שהבא לנוטלה גדול ממנו, ומסתייע מבני בתירא שבשביל שמסרו הנשיאות להלל שהיה גדול מהם קראום "ענותנין", והיינו מפני שעל פי דין לא היו מחויבים מכיון שכבר זכו בה (ועיין בביאור הגר"א ביו"ד סימן רמ"ה ס"ק ל"ז שמביא גם דברי הירושלמי בפי"ב דכתובות שאמר רבי: הכל הייתי עושה חוץ מה שעשו בני בתירא לזקני)

ומוסיף הריב"ש וכותב: והחכמים אע"פ שראוי להם לברוח מן השררה, אבל כשנתמנו בה היו מקפידין שלא להסתלק ממנה כדאמרינן בפרק בתרא דמנחות (ד' ק"ט ע"ב) בתחילה כל האומר לי עלה לה אני כופתו ונותנו לפני ארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין, ע"כ.

ולפי דברי הקרבן העדה הנ"ל בשבת אנו למדים שלא רק שאין מסלקין אותו ממנה, אלא גם שאין משתפין אתו שני, שהרי לדברי הקרבן העדה היתה השאלה בירושלמי שיתקנו שיהיו שניהם שוים, ובכל זאת ענה רבי אמי שהני דבר הושעיא לא ידחו ממקומן כיון שזכו במעלה, וכך הסברא נותנת שמטעם הלימוד שלומד הירושלמי מקרא של והקמות

את המשכן כמשפטו אין לשתף אתו גם שני, שסוף סוף דוחק את רגלי הראשון ואיננו כמשפטו הקודם, ומה לי קטלא כוליה מה לי קטלא פלגיה (עייין עוד להלן מה שנביא בזה בע"ה).

(ב) בספר מערכי לב להרב צרילצאן ז"ל (סימן ק"ח) ראיתי שמביא יסוד נוסף לזה מהגמ' בבבא בתרא (ד' י"ב ע"ב) מעובדת מר בר רב אשי שהתאמץ להחזיק משרה מעצמו אף דאימני רבנן לרב אחא מדיפתא ע"ש.

ולענ"ד אין משם ראיה כלל, דזה שמר בר רב אשי התאמץ להחזיק במשרה היתה לא מפני שכבר החזיק בה קודם עוד לפני שאימנו רבנן על רב אחא מדיפתא, כי עוד לא החזיק בה ורצה רק לבוא למלוך כראש ישיבה עפ"י נבואתו של השוטה, ובינתיים אדאתי אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדיפתא, כמסופר בגמרא שם, וא"כ מר בר רב אשי עוד לא החזיק בה כלל, וזה שהתאמץ להחזיק במשרה הוא מפני נבואתו של אותו שוטה, כי מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לשוטים ולתינוקות, וא"כ אין משם ראיה כלל.

וגם אין להביא משם ראיה להיפוך שמותר לבוא בגבולו של השני מזה שמר בר רב אשי התאמץ להחזיק במשרה אעפ"י שכבר אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדיפתא, מפני שהרי רבנן שלחו לאימלוכי ביה אם למנות את רב אחא מדיפתא ועוד לא החליטו עליו, ולכן התאמץ להחזיק הוא בעצמו במשרה עפ"י נבואתו של השוטה, וא"כ אין משם ראיה לא לכאן ולא לכאן.

אבל יסודו של הריב"ש מדברי הירושלמי הנ"ל עומד בתקפו, ולמדים אנו משם שאפילו רב שהחזיק בשררה מעצמו אסור לשני לבוא בגבולו.

(ג) אכן הרמ"א ביו"ד (סימן רמ"ה סעי' כ"ב) פוסק בשם מהרי"ו ומהרא"י, שרב היושב בעיר ולומד לרבים, יכול חכם אחר לבוא ללמוד ג"כ שם, אפילו מקפח קצת פרנסת הראשון כגון שהקהל קבלו הראשון עליהם לרב ונוטל פרס מהם על זה, אפילו הכי יכול השני לבוא לדור שם ולהחזיק רבנות בכל דבר כמו הראשון אם הוא גדול וראוי לכך, ע"כ. ולכאורה יש סתירה לזה מדברי הירושלמי הנ"ל שמבואר ההיפך מזה שאסור לשנות את הראשון ממשפטו הקודם, והחזיק במה שזכה.

וצריך לומר שהמהרא"י והמהרי"ו יבארו את דברי הירושלמי שנאמר דווקא בלהוריד לגמרי את הראשון, ולתת רק לשני דין הקדימה, ודלא כדברי הקרבן העדה הנ"ל, וכמו שפוסק באמת הרמ"א סמוך לזה גם כדברי הריב"ש, שמי שהוחזק לרב בעיר אפילו

החזיק בעצמו באיזה שררה אין להורידו מגדולות אע"פ שבא לשם אחר גדול ממנו, ומשמע שהרמ"א מפרש שאין סתירה בין דברי הריב"ש לדברי המהרי"ו והמהרא"י, מפני שהריב"ש מדבר בלהוריד הראשון, והמהרי"ו והמרא"י מדברים בלהוסיף.

או יש לומר שמהרי"ו והמהרא"י יסברו שאין ללמוד מדברי הירושלמי לענין רבנות, דשאני רבנות שהוא כדי להרבות תורה, וקנאת סופרים תרבה חכמה, וה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ומשו"ה הכניס הרמ"א דין זה בכאן בדין המלמדות שאמרו שאין יכולים למחות ביד מלמד שני הבא בגבול הראשון משום יגדיל תורה ויאדיר, עיין בביאור הגר"א ס"ק ל"ד.

ולדינא כל דברי מהרי"ו ומהרא"י לא נאמרו כי אם במקום שאין קיפוח פרנסת הראשון, ועכ"פ לא קיפוח גמור, וכמו"ש הרמ"א בלשון: אפילו מקפח קצת. וכמו שמביא הש"ך בס"ק ט"ו בשם המהרא"י בעצמו, דאי משום שיש קיפוח פרנסה בדבר מחמת הפרס שתיפול לכיס המנהיגים מגיטין וחליצה והשבעת נשים ושכר ברכת אירוסין ונישואין וכה"ג, כמה טצדקי על קיבול פרס זה אנו עושים ובטורח למצוא היתר לרובן והיאך נחזיק אותו כולי האי להחשיבו פרנסה ומחיה לבלתי יחזיק אחר בהם, ומדייק הזה הש"ך דמשמע דפרס שהוא בהיתר ברור אין לו לקפח השכר ההוא, וכמו"כ מסיים שם הש"ך שאפילו בקיפוח קצת כל זה מדינא, אבל מצד המנהג אפשר שיש למחות בזה עיי"ש. ועיין עוד להלן בזה.

(ד) בשו"ת ריב"ש שם כותב: זהו כשנתמנה מעצמו (בזה צריכים להראות הנ"ל), ומכש"כ כשנתמנה בהסכמת הקהלות וקבלוהו עליהם, שמעתה אין מורידין אותו דמעלין בקודש ואין מורידין, ומכש"כ מי שקיבל תוקף מהמלכות אחרי קבלו רצון הקהלות וכולם חפצים ושמחים בגדולתו, בכגון זה הורמנתא דמלכא מילתא רבתי היא, עיי"ש באריכות.

ובכגון זה שנתמנה על ידי הציבור שאיכא גם הטעם של מעלין בקודש, נראה לדבר מובן שה"ה שאין גם לשתף אתו שני, דסוף סוף גם מינוי שני הורדה וקיפוח הוא לראשון.

וכן ראיתי באמת בשו"ת מבי"ט (ח"ב סימן ד') שנשאל על דבר קהלה שרוצים לצרף ת"ח אחר לראשון בקי יותר ממנו, ופתחו לשני בית כנסת מיוחד, והשיב שאין לשום אדם מן הקהל אפילו מאותם שלא חתמו על הראשון להעביר את הראשון ולא לשתף ת"ח אחר עמו, דכיון שהסכימו ראשי הקהל למנותו על הקהל אינם רשאים להעבירו או למנות אחר עמו שלא מדעתו, שדין הוא שמי שעלה למעלה אחת לא ירד וכו' שגדולה

חזקה מן התורה וכו', וכמו שאינם יכולים להעבירו כן אינם יכולים לשתף אחר עמו כמו מלך דכתיב שום תשים עליך מלך, מלך ולא שנים, וממנו אנו לומדים לשאר שררות שדבר אחד לדור ולא שנים, ואפילו יש אחר ראוי יותר ממנו וכו' עיי"ש, ועייין שם בספר מערכי לב (סימן נ"ב) שמעיד שכבר נתפשטה הוראה זו של המבי"ט שאין שום כח ביד הקהל לשתף ת"ח אחר עם הקודם המוחזק, ושזו היא השגת גבול שאין להם שום היתר בעולם אפילו בהימצא לה עוזרים בתור צד מן הצדדים, ע"ש.

ובאופן זה שהמינוי היה ע"י הציבור י"ל שגם המהרי"ו והמהרא"י שברמ"א הנ"ל הסוברים שיכול שני לבוא לדור במקומו של הראשון, מודים בכגון דא שאין לשני לבוא במקומו של הראשון מטעם מעלין, ובפרט באופן המינוי של זמננו, ואף שהרמ"א כותב בדבריו אפילו מקפח קצת וכו' כגון שהקהל קבלו את הראשון עליהם לרב וכו', יש לומר שאבל היינו דוקא באופן שלא קבלו אותו לכתחילה לשם כך, אלא הוא בא לגור לעיר מעצמו, והתחיל מלמד לרבים, ומתוך כך התחילו ממילא לתת לו גם פרס וקיבלו אותו לרב, אבל משא"כ כשהזמינו אותו מלכתחילה לבוא לגור לעיר בתורת רב, וכן מבאר באמת בכה"ג בשו"ת חתם סופר חיו"ד (סימן ל') שעין רואה בגוף דברי מהרי"א ומהרי"ו כי אין אלו נאמרים אלא בימיהם שלא קבלו הרב בפועל אלא כל ת"ח הנהיג בני עירו שהיה דר שם, וממילא היה לו פרס הקצוב מחופות וקדושיין וכדומה וכו', כיון שלא השכירוהו כפועל אלא שבחא דאתיא ממילא, א"כ אם יבוא לשם אחר וינהיג גם הוא רבנות מי ימחה בידו, אבל בזה"ז שמקבלים רב ועוקר דירתו ממקומו ובא לכאן וקוצבים לו שכירתו כמו ששוכרים פועל, ואליו הוא נושא את נפשו ונפשות ביתו, ובתוך אותה הקצבה הוא שכרו מחופות וקדושיין וגיטיין וכדומה, א"כ פשוט שהבא בגבולו לא טוב עשה בעמיו וגרע מיורד לתוך אומנתו של חבירו, שהאומנות הוא הפקר אלא שזה בא ויושב בצידו, אבל הכא כבר החזיק הרב בכל רווחי דעיבידי דאתי בגבולו, ואסור ממש לשום אדם לקפח פרנסתו בזה, והרי זה כגוזלו ממש, ע"כ דברי הח"ס עיי"ש, וכן מבאר בחחו"מ (סימנים כ"א כ"ב), וכן בספר שו"ת בית שלמה ח"א חיו"ד (סימנים כ' כ"א), ובשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד (סימן רכ"ד) עיי"ש. ומובן שה"ה בכל שררות הציבור בכגון דא. עייין עוד בשו"ת ח"ס חאו"ח (סימנים ר"ה ר"ו) עיי"ש, ויש להאריך.

(ה) ולענין אם השררה עוברת לבנים. הנה בספרי דברים (פ' שופטים) איתא: למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, שאם מת בנו עומד תחתיו, ואין לי אלא זה בלבד, מנין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם, תלמוד לומר הוא ובניו בקרב ישראל, כל זמן שהם בקרב ישראל בנו עומד תחתיו, ע"כ. למדנו מדברי הספרי שכל פרנסי ישראל בניהם עומדים תחתיהם לשררה כל זמן שהם בקרב ישראל, ומובן אם היא שררה שצריכים עליה לימוד מיוחד אזי עומדים תחתיהם רק כל זמן שהם למדו עליה

וראויים לה, וזה נכלל במה שאומר הספרי כל זמן שהם בקרב ישראל, והיינו כל זמן שאין מצידם עיכוב לקבלת והנהלת השררה כראוי.

וכך פוסק הרמב"ם (בפ"א מה' מלכים ה"ז): כשמעמידין מלך מושחין אותו בשמן המשחה וכו' ומאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם וכו' הניח בן קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדיל וכו' ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינוים שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה, היה ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בחכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו, וכן מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל וכו' ע"כ. הרי מבואר ביתר ביאור בדברי הרמב"ם שכל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, אם רק ראוי לה וממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה, ואפילו שאינו ממלא בחכמה אם רק ממלא ביראה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו, וכך פוסק גם בה' כלי המקדש (פרק ד' ה"כ) ומסיים בלשון: שנאמר במלך הוא ובניו בקרב ישראל מלמד שהמלכות ירושה והוא הדין לכל שררה שבקרב ישראל שהזוכה זוכה לעצמו ולזרעו. וכך פוסק בפשיטות הריב"ש (בסימן רע"א) והמבי"ט ח"ג (סימן ר') והרמ"א ביו"ד שם (סימן רמ"ה סעי' כ"ב). ועיין עוד בשו"ת חתם סופר חאו"ח (סימנים י"ב י"ג) ועוד, והדברים ארוכים.

(ו) אין כל הדברים הנ"ל אמורים כי אם כשקבלו אותו לשררתו בסתם, וגם אין מנהג של זמן קבוע להחזקת המשרה, אבל אם בשעת הקבלה התנו אתנו מפורש לזמן קבוע או שיש מנהג קבוע על כך באותו מקום, אזי לא מועיל שום חזקה ועליו להסתלק בהגיע הזמן, ומכש"כ שאין השררה עוברת לבניו אחריו, וכמו שמביא הב"י בטור או"ח (סימן נ"ג) בשם הרשב"א, שאם נהגו למנות אנשים על צרכי הציבור לזמן ובהגיע הזמן יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם בין לחזן ובין לקופה של צדקה וכן על המס ושאר מינוים הצריכים לצבור, בין שנוטלים עליהם שכר ובין שאין נוטלים עליהם שכר, אפילו לא קבעו להן זמן סתמן כפירושן אחר שנהגו כך, והמנהג כהלכה הוא, ואם מפני החשד, כיון שנהגו לבא חליפות נסתלק החשד, שכשרים שבדורות נושאים במשא העם ובצרכי הציבור ואח"כ מסתלקין ובאים אחרים תחתיהם, א"כ דין ממון אין כאן חשד אין כאן עכ"ל. וכן פוסק בשלחנו הטהור בסעיף כ"ו. וכן מבאר בספר משפטי שמואל (סימן נ"ג) דהיכא שבנוסח ההסכמה אשר ביד החברה יש קביעות זמן, כשנשלם הזמן פסקה שררתם, וכן היכא שתלוי הדבר ברצון ורשות הקהל ע"ש, ובספר דברי ריבות (סימן רכ"ד) כותב שכן הוא מנהג כל הקהלות הקדושות אשר בגולה להעמיד פרנסים וממונים ואנשי מעמד שינהיגו וידריכו הקהל מזמן לזמן ובמשלם זמנם ממנים פרנסים ומעמד אחר ע"ש.

והרמ"א ביו"ד (סימן רנ"ז סעי' ב') פוסק בשם הכל בו בסתמא, דכשרוצים הצבור יכולין לסלק הגבאי ולמנות אחר, ואין כאן משום חשד, וה"ה לשאר ממונים, ומשמע לכאורה שיכולים תמיד לסלק אפילו כשאין מנהג. אבל כבר כתב הש"ך בסק"ד שאין זה מבואר כל הצורך בדברי הרב, והכוונה כשיש מנהג לכך, עיי"ש בביאור הגר"א סק"ד, וכן מבאר הברכי יוסף, וכן בחכמת אדם (כלל קמ"ז סעי' ו') שיכולים לסלק הגבאי כשיגיע הזמן כפי מנהגם לקבוע גבאים, אבל בתוך הזמן אין הציבור יכולים לסלקו, משום חשד.

וכדבריהם אלו בכוונת דברי הרמ"א מתבאר בהדיא בדברי הרמ"א גופא ביו"ד (סימן רמ"ה סעי' כ"ב) שפוסק בשם הכל בו וז"ל: ובמקום שיש מנהג לקבל רב על זמן קצוב או שמנהג לבחור במי שירצו הרשות בידם. הרי בהדיא שהמדובר הוא על קביעת זמן קצוב לקבלתו, והחידוש הוא שהרשות בידם לסלקו ככלות הזמן בהתאם למנהג, ובא זה ולימד על זה, שגם כוונת הרמ"א הנ"ל בסי' רנ"ז היא ככלות הזמן הנהוג, ועיקר החידוש הוא שהרשות בידם לקבוע לסלקו בהגיע הזמן ואין כאן שום חשד.

היוצא מכל דברינו הנ"ל להלכה. (א) פרנסי וממוני הקהל או העדה מוכרחים להיבחר על ידי הקהל או העדה, ולא כל הרוצה ליטול שררה לעצמו יבוא ויטול.

(ב) זכות בחירה ניתנת לכל אלה הנחשבים כאחד מבני העיר (באופן שנתבאר בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ב סימן כ"ד) או העדה, והממלאים חובתם בתשלומי מסים להנהלת הענינים הציבוריים.

(ג) אם יש מנהג קבוע שנהגו בו כבר ג' פעמים, או שנקבע כן בתקנון הקהל או העדה, שלכל אחד מאנשי המקום או העדה יש זכות בחירה מגיל בגרות כזה וכזה, אזי לא מעכב כלל אי תשלום המס, ולכולם יש זכות בחירה לבחור פרנסיו ומנהיגיו.

(ד) הכרעת מינויי הנבחרים נעשה על פי רוב דעות הקהל, דהיינו רוב מנין, ובאופן של סעיף ב' שזכות הבחירה רק לאלה הממלאים חובתם בתשלומי מסים, אם אפשרי הדבר הולכים בתר רוב מנין ורוב בנין, דהיינו לפי רוב מספר הנפשות, ועפ"י רוב הממון דהיינו המשלמים יותר, ואם אי אפשר, העיקר בזה לפי רוב מנין, דהיינו רוב דעות, דאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שכל אחד משלם המוטל עליו בשלימות ואינו מגרע.

(ה) הנבחרים צריכים להיות אנשים יראים ושלימים וחכמים ונבונים לדעת בינה לעתים איך לנהל עניני ונכסי הציבור ונאמנים עד מאד וכל מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו לשום מינוי מן המינויין שבישראל.

(ו) מי שאינו נושא בעול עם הציבור לא יהיה גבאי.

(ז) הסכמות והחלטות הממונים אינם מחייבים את הקהל כי אם כשנתמנו ונבחרו על ידי הקהל או העדה בהתאם לחוק מנהגי הבחירות, אבל אם קבלו מעצמם המינוי בתוקף ובחזקת היד, אין דעתם כדעת הקהל כלל, ואין ביכלתם לחדש או לשנות שום דבר בלי שאלת פי הקהל או רובו.

(ח) הסכמות והחלטות רוב הממונים שנבחרו על ידי הקהל מחייבות את כולם כשם שהחלטות רוב הקהל מחייבות את כל הקהל.

(ט) במה דברים אמורים, כשהסכמת רובם באה מתוך מעמד כולם, אבל כשלא היה במעמד כולם החלטת הרוב אינה מחייבת כלל, ואפילו אם שוב יתקבצו כל הממונים יחד ויסכימו כולם על התקנה, בכל זאת סוברים הרבה מהפוסקים ששוב אין בתקנתם ממש, משום דכבר כסיפא להו מילתא למיהדר ממה שהסכימו בראשונה ולא יקבלו שום טענה לחזור בהם.

(י) אפילו כשנבחרו על ידי כל הקהל כדת וכמנהג, וכולם במעמד אחד בהסכמתם, בכל זאת אין שלטונם כבר שלטון בלי מצרים, ולא לכל דבר הסכמתם היא החלטית כחק ולא יעבור.

(א) הסכמה על דבר שאינו מצוי צריכים שיודו במיוחד רוב הקהל, דהיינו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר.

(ב) אין הקהל נזקקים לגזירת ז' טובי העיר להעביר שום מורה מלמד תינוקות באמתלאות של מה בכך עד שיוכח בראיות ברורות, או לכה"פ אמתלאות גדולות, שאמנם הצדק אתם, ואפילו אם קבלו הקהל הסכמה ושבועה לקיים כל מה שיעשו זט"ה, אפשר להתירה, ובכלל כל מורה ומלמד תינוקות שקבלו אותו בסתמא, סתמן לעולם משמע, כל זמן שמוכשרים לעבודה, וכל זמן שלא נמצא בו ח"ו שום פסול.

(יא) קהל או עדה שנחלקו הם או נבחריהם, ההקדשות נשארים בידי הרוב, דאומדנא דדעתא הוא דכל הנודרים אינם נודרים אלא על דעת כל הקהל או רובו, ואפילו אם יהיו כל חכמי הקהל וכל עשירי הקהלה בכלל המיעוט, בכל זאת עדיין אין הדבר תלוי אלא ביד רוב הקהל ולא בידם, והמיעוט עושה בכלל שלא כדין אם הוא הפורש, כי היה לו להמשך אחר רוב דעות הקהל כפי מה שגזרה תורה אחרי רבים להטות, ואינו רשאי

לקבוע כת לעצמו.

(יב) אם סיבת התחלקות הקהל לא היתה מסיבת התחלקות בדעות, אזי שורת הדין נותנת שיהיה החילוק לפי מספר הגברים.

(יג) אנשים שנתמנו למנהלי ומורי ת"ת בשעה ששרר השלום בקהל עדתם, באין פוצה פה ומערער, ואח"כ נפרדה העדה וממוניה זה מזה, וקמו מהם לערער על מוחזקי הת"ת, אין ביכלתן להוציאן מחזקתן כל זמן שאינם מוכיחים בראיות ברורות ומכריעות שאמנם מגיע להם זכות הבעלות והאפוטרפסות, או מצד עצמם, או מצד ברירת הקהל אותם כדת וכדין ובהתאם לתקנון העדה לבחירת פרנסי קהל, אשר מסרו לידם זכות בעלות על הנהלת הת"ת, אחרת אין לטענותיהם שום ערך.

(יד) במקום ריב ומצה, אפילו כשהממונים נתמנו רק לזמן, וכבר פסק ונגמר זמן שירותם בכל זאת עליהם להמשיך בתפקידם עד אשר יכון השלום על מכונו.

(טו) בסכסוך בעלות ואפוטרפסות על הקדשות, קובע בזה בעיקר הידיעה הברורה והמכרעת, ואין קובע בזה כלל מה שהנכסים רשומים בערכאות על שמות פלוני או אלמוני.

(טז) מי שהחזיק באיזה שררה, זכה בה ואין נוטלין אותה ממנו.

(יז) כל השררות והמינוייין בישראל עוברות בירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיהי' הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה, ואפילו אם אינו ממלא בחכמה אם רק ממלא ביראה. מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו.

(יח) אין הדברים אמורים שיש לו חזקת שררה והיא ירושה לו ולזרעו, אלא כשקבלו אותו לשררתו בסתם, וגם אין מנהג של זמן קבוע להחזקת המשרה, אבל אם בשעת הקבלה התנו אתו מפורש לזמן קצוב, או שיש מנהג קבוע על כך באותו מקום, אזי לא מועיל שום חזקה, ועליו להסתלק בהגיע הזמן, ומכל שכן שאין השררה עוברת לבניו אחריו.

(יט) בתוך הזמן אין הציבור יכולים לסלקו, משום חשד שיבואו לחשוד בו שנמצא בו פגם ופסול.

מתוך כל הנ"ל מובן וברור שאין לפרנסי וממוני הקהל או העדה שום קנינים פרטיים

בשום נכס מנכסי הציבור שיוכלו לעשות בהם כעושים בתוך שלהם, ולא שררה להם כי אם עבדות, לשרת ולשמש את הציבור במיטב יכולתן. וממילא ברור כדלהלן.

(א) אין רשות לפרנסים להעביר הקדש של רבים על שמותם בלי הסכמת הקהל.

(ב) אם מאיזה סיבות שהם נרשם ההקדש על שמותם, אין להם משום כך חזקה כלל, וככלות זמן שירותם בידי הקהל לדרוש להעביר ההקדש על שם נבחרים נאמנים אחרים.

(ג) אין בידי הפרנסים להתנות תנאים בסידורי הקדשות הציבור אחרי היבחרם לשם כך, שאך הם ובניהם אחריהם או בני משפחתם יהיו האפוטרופסים על ההקדש, מכיון שלא המה המקדישים, כי אם רק המוציאים לפועל בתור פרנסי ונבחרי הקהל, והכל תלוי רק ברצון והסכמת הקהל.

את כל זה כתבתי הנלפענ"ד בעזרת החונן לאדם דעת, ומשאלתי שטוחה אליו שלא אכשל בדבר הלכה. והנני בכבוד רב ובברכה מרובה אליעזר יהודה וולדינברג.